

References

1. Gaidenko P. P., Davydov U. N. *Istoria i racionalnost: Sociologia Maxa Webera i Weberovskiy renessans*. – M.: Politizdat, 1991. – 367 s.
2. Znaniecki F. *Ishodnie dannie sociologii // Americanskaya sociologicheskaya mysl*. – M.: MGU, 1994. – S.61–75.
3. Parsons T. *O stryktyre socialnogo deistviya / T. Parsons; per. s angl.* – M.: Academichekiy proekt, 2000. – 880 s.
4. Parsons T. *Sistema koordinat deistviya i obshaya teoriya system deistviya: klytyra, lichnost i mesto socialnix sistem // Americanskaya sociologicheskaya mysl*. – M.: MGU, 1994. – S.462–478.
5. Parsons T. *Sotsialna structura i osobistist / Per. s angl. V. Verloki i V. Kebuladze*. – Duh i Litera, 2011. – 338 s.
6. Plesner G. *Stypeni organicheskogo i chelovek // Problema cheloveka v zapadnoi filosofii*. – M.: «Progress», 1988. – 552 s.
7. Chesnokova V. *Max Weber. Socialnoe deistvie // Yazik sociologii*. – M.: «OGI», 2010. – S.51–79.
8. Chesnokova V. *Talcott Parsons. Popitka sozdania obshei teorii // Yazik sociologii*. – M.: «OGI», 2010. – S.422–455.

Suskiy Y. S., *postgraduate student, department of social philosophy and philosophy of education, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), suskiy_yar@ukr.net*

Representation of human in the theory of social systems

The article is devoted to philosophical analysis of human representation in the theory of social systems and T. Parsons theory, in particular. The basic scientific work, which the author believes to be relevant to this issue. A study of man as an integrated system and emphasizes the specificity of human existence in the light of the theory of social systems. In the article the link to review the social system to its organic base and the physical world. Indicate examples of human needs in social relations. Author writes about a modification of the identification process in the theory of social action and identification of isolates four main types of collectivity that form the basis of personality structure, which is built on a system of adult roles. Emphasized the importance of «individuals» – as a result of the individual, the most complete realization of all human qualities. For coherent description and analysis of the human person as the system distinguishes categories and hypotheses based on four key variables. At the end it comes about the role of personality theory. The urgency of further research is extremely important. If the person and society obey the same laws, it tells us the opportunity to study how human systems within social philosophy.

Keywords: social systems theory, socialization, society, man role, personality, individual.

Suskiy Y. S., *аспірант кафедри соціальної філософії та філософії освіти, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), suskiy_yar@ukr.net*

Репрезентация человека в теории социальных систем

Статья посвящена философскому анализу репрезентации человека в теории социальных систем и теории Т. Парсонса, в частности. Проанализированы основные научные работы, которые, по мнению автора, имеют отношение к данной проблематике. Проведено исследование человека как целостной системы и подчеркивается специфика бытия человека в свете теории социальных систем. В статье предлагается для рассмотрения связь социальной системы к ее органической основе и к физическому миру. Указываются примеры потребности человека в социальных отношениях. Автор пишет о модификации процесса идентификации в теории социального действия и выделяет идентификации с четырьмя основными типами коллективности, формирующие основу структуры личности, на которой выстраивается система взрослых ролей. Подчеркивается значение «личности» – как итог развития индивида, наиболее полное воплощение всех человеческих качеств. Для связного описания и анализа человеческой личности как системы выделяются категории и гипотезы, основанные на четырех основных переменных. В конце речь идет о ролевой теории личности. Актуальность дальнейшего исследования остается крайне важной. Если человек и общество подчиняются одним и тем же закономерностям, то это говорит нам о возможности исследования человека как системы в рамках социальной философии.

Ключевые слова: теория социальных систем, социализация, общество, человек, роль, личность, индивид.

* * *

УДК 008

Цвібель А. О.,
аспірантка, Київський національний університет ім.
Тараса Шевченка (Україна, Київ), asiya@bell@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ВИТОКИ ФІЛОСОФІЇ ПРАГМАТИЗМУ

Окреслено основні джерела прагматичної думки як філософії та методології дії та сприйняття, що є суттєвими для більш широкого розуміння смислів прагматичної філософії. Дослідження демонструє тісні теоретичні

зв'язки між ключовими європейськими напрямками та прагматизмом. Виявлено основні джерела прагматизму та підкреслено відмінності між лінійними думками головних постатей американської течії: Ч. Пірса, Дж. Дьюї, У. Джеймса. У статті прослідковано трансформацію базових понять, які прагматизм запозичив у європейських філософів. Репрезентовано дослідження теоретичних витоків прагматизму відомих філософів, а також власні наукові розвідки автора. Проведений аналіз актуалізує питання походження прагматизму з класичної філософії та рефлексії на раціоналізм, що мали ключову роль у становленні ідей прагматизму, його швидкому поширенню та амбівалентності ключових принципів напрямку. Дане дослідження важливе для вивчення ролі прагматизму як рефлексивної течії на західну філософську думку в цілому.

Ключові слова: прагматизм, дія, сприйняття.

Діалектична єдність загальнолюдського та національно-самобутнього репрезентує те, як національно-специфічне постає системою взаємовпливів, протиставлень вчень та систем. Прагматизм є гнучким у науковому сенсі – таким, що адаптується, згідно з вимогами сучасності. Прагматизм дозволяє плюралізм та суперечності без необхідності їх вирішення – вони відпочатково «знімаються» специфікою прагматичної максими і тлумачення істини, яка не претендує на абсолют чи гранично можливу об'єктивність. Так, Джеймс посилається на Пірса, не розділяючи антиноміалістичну позицію останнього. Цікаво прослідкувати і джерела: думка Пірса ідейно апелює до Канта. Він вважає прагматизм вченням для специфічного кола людей. На відміну від Джеймса та Дьюї – вони намагаються популяризувати напрям, представити його як практичний і доступний. Джеймс ідейно тяжіє до британської філософії (Бергсон та емпіризм), Дьюї, як не дивно, – до Гегеля (зокрема, натуралістична спрямованість його вчення). Плюралізм інтересів кожного з основоположників та послідовників прагматизму, редукція та популяризація суттєво ускладнює визначення його принципів, методів та походження. Однак, спільні риси прослідкувати нескладно.

В основі прагматизму лежить теорія «сумнівів–віри», заснована на понятті «прагматичної віри» І. Канта і теорія значень. Кант у «Критиці чистого розуму» (далі КЧР) підкреслює, що коли необхідно діяти, але немає повних знань про обставини дії, людина мусить робити деяке передбачення і вірити, що його дія буде успішною [10, с. 95–96]. Тобто, якщо людині не вистачає знань для рішення про дію, вона має спиратись на прагматичну віру для вчинення дії. Прагматична віра як емпірично визначена для Канта – найслабша, суб'єктивна і випадкова, її легко зруйнувати – однак згодом, у інших філософів поняття прагматичної віри набуває центральне значення. Якщо сумнів у сенсі Ч. Пірса постає станом скептичного вибору між альтернативними рішеннями, то віра є готовністю до дії за обраним алгоритмом і впевненість в успіху такої дії [13, с. 243, 239]. У Джеймса переосмислює ключову частину вчення Пірса і додає поняття волі до віри як найбільш продуктивного елемента діяльності людини [5, с. 13]. Теорія Джеймса окреслена ним самим як радикальний емпіризм. Теорію інструменталізму запровадив Д. Дьюї: згідно із нею, поняття постають інструментами подолання сумніву на шляху до віри [7, с. 105; 6, с. 268].

В основі філософії лежать практичні смисли, пов'язані з діяльністю людини. Багато із філософських течій розглядає поняття «дії» не як основне – як дещо, що є залежним від інших процесів чи понять – свідомість, суспільство, розум тощо. У таких підходах питання про дію завжди зводиться до ієрархії важливості проблем. Згідно «піраміди потреб» А. Маслоу [11], існує кілька

рівнів класифікації людських потреб. Як правило, потреби знаходяться на рівні підсвідомості. Коли ж визнається нераціональність редукції проблем, тоді з'являється усвідомлення прагматичного повороту. Визначення смислу філософування у прагматизмі з необхідністю залежить від тлумачення діяльності суб'єкта і особистісного сприйняття світу. Такий підхід свідчить про тісний взаємозв'язок прагматизму із роботами Й. Фіхте, Д. Юма і загалом ідеалістичного напрямку у філософії з його переконанням про домінуючу роль суб'єкта щодо об'єкта.

Вважається, що назва «прагматизм» походить від грецького «прагма», що у перекладі означає «діло, дія». Однак існує точка зору, що назва є трансформацією поняття «прагматичної віри» І. Канта [1, с. 41]. Основною тезою прагматизму є переконання у тому, що людська сутність проявляється у дії, а цінність мислення (чи її відсутність) є залежною від життєвої практичної корисності (дієвості) цього мислення. Значним чином на появу прагматизму вплинув не лише розвиток філософії та психології (Ф. Ніцше, А. Бергсон, Д. Юм), але й розвиток науки (Ч. Дарвін, М. Лобачевський). Революційні зміни зумовили перегляд підходів до пізнання й тлумачення істини і знання. Тепер ці поняття тлумачились у відповідності до суб'єктивної життєвої практики й корисності замість об'єктивної реальності та абстракцій.

Важливу роль у появі прагматизму відіграло вчення І. Канта. Ч. Пірса не можна назвати неокантіанцем. Філософська позиція Пірса є самостійною спробою зрозуміти систематичне вивчення логічної проблематики, яка у Канта виражена у розмежуванні формальної і трансцендентальної логіки й розтлумачена у функціях трансцендентального суб'єкта аперцепції. За такої точки зору, Пірс радше наслідує Гегеля (попри власне заперечення цього [18, с. 322]): теза про «необмежену комунікативну спільноту», яка для Апеля є «вершиною» філософії Пірса, описується в термінах логічної структури слідом за Гегелем. Реальність для Пірса включає ідею спільноти, що не має визначених меж і володіє здатністю до необмеженого зростання пізнання [18, с. 311]. Тобто спільнота Пірса (community) межує з поняттям «спільноти» (Gemeinde) Гегеля (на противагу Апелю). Таким чином, зв'язок Пірса з Кантом у даному випадку – через філософію Гегеля. Усіх трьох об'єднує опис «повсякденної реальності» – але з різних кутів точки зору. Поняття «спільноти» у Пірса та Гегеля є своєрідним описом безпосереднього шляху до реальності. Ці поняття ведуть до мети, з якою пов'язані наші вчинки. Кінцева мета вчинків знаходиться у безпосередньому зв'язку із трансцендентальною єдністю аперцепції: розсудок, уся логіка і трансцендентальна філософія загалом мають перебувати у відношенні із синтезом аперцепції.

Прагматизм намагається подолати слабину потужних філософських течій шляхом заперечення очевидно можливих похибок. Наприклад, Д'юї заперечує об'єктивність істини, оскільки об'єктивна істина означає відмову від сутнісних концепцій пізнання. Таким само є заперечення від об'єктивізму Гегеля чи формалізму Канта. Відомий дослідник західної філософії, А. Зотов підкреслює, що істина у прагматизмі набуває не лише інструментальних характеристик як belief, але і вимагає інтерсуб'єктивного переконання у практичних наслідках (мова про warranted assertibility) [8, с. 120]. Наслідком еволюції істинного вірування у прагматизмі (що тяжіє до

інтерсуб'єктивного самоствердження) стало укорінення даної концепції в європейську соціологічну думку. Аджі філософія Нового часу мала в основі вчення Декарта про філософське мислення, що полягає в тому, аби приймати на істину лише те, що є доступним для розуму.

На противагу цьому, згодом починається відмова від «інтелектуалізму». Перш за все у Німеччині вона пов'язана з іменем Рудольфа Германа Лотце. В англійській частині світу – це, передусім, Уільям Джеймс. В обох випадках, мав місце значний і очевидний вплив Імануеля Канта. Ще у «КЧР» він зазначає, що варто обмежити знання щоби звільнити місце для віри. Таким чином, Кант обґрунтовує незамінну і категоричну роль досвіду в репрезентації феноменів будь-чого. Кант вважав, що немає іншого способу репрезентації існування будь-чого, окрім тих причинно-обумовлених феноменів з яких складається «досвід».

Об'єктивність вимагає зауважити, що Г. В. Ф. Гегель намагався зняти розмежування між «феноменами» і «ноуменами» І. Канта заради ідеалу єдності. [2] А. Шопенгауер, спираючись на британський емпіризм, зокрема Берклі, трансформував «феномени» Канта на «ідеї» [15, §1, §21]. Дія при цьому виявляє себе не як алгоритм взаємодії ідей, але як цілеспрямована, смисловантажена, цілораціональна. Отже, щоби бачити сенс, ми маємо виявити необхідність його віднайдення чи відсутність такої потреби. Очевидне підкреслене Шопенгауером: ми мислимо ідеї як одиничні прояви волі. Кант, Гегель і Шопенгауер створюють одну систему координат: «річ-у-собі» Канта як Єдине (наближене до Абсолюту Гегеля) є втіленням джерела окремих ідей у розумінні Шопенгауера. Річ-у-собі Канта, зважаючи на попередню аргументацію, є ядром Волі (не свідомою для окремої особистості).

Воля, що проявляє себе для індивіда, дозволяє йому пізнавати та відтворювати світ. Прагматична складова волі стосується будь-якого знання, за винятком мистецтва. Лише у мистецтві (якщо мова про автентичне, істинне мистецтво, описане ще у Василя Кандинського [9, с. 11–17]) – прагматизм відсутній. Якщо мовити про Шопенгауера, його уявлення про волю – результат у тому числі впливів східної філософії, вчення Е. фон Гартмана, З. Фрейда (Фройда) та інших. Інструменталістський підхід європейця до думки, скоригований під впливом філософії Сходу, надивовиж цікаво підводить нас до розуміння основ учення Джеймса (в його понятті волі до віри також відображено вплив А. Шопенгауера та Ф. Ніцше). Однак, це не єдина лінія від Канта до Джеймса в історії філософії.

Незважаючи на те, що Джеймс відверто не терпів головний заклик неокантіанців, ще одна постать доводить прямий зв'язок прагматизму з кенінгсберзьким філософом – неокантіанець Ф. А. Ланге. У другому виданні «Історії матеріалізму» Ланге висуває версію кантіанства, пов'язану із трансформацією феноменів у відчуття. Дж. Пасмор аналізує: якщо Кант намагався знайти «загальні форми мислення», до яких завдяки аналізу дистинкцій традиційної логіки підводиться досвід, то Ланге прагне вивести ці форми із психології [12, с. 73]. На його думку, людина доповнює реальність своїм власним креативним світом. Ланге не визнає метафізику через її беззмисловність.

Прагматична трансформація сучасного філософського мислення почалася з реконцептуалізації інтелектуального

начала. Як свідчить К. Ф. Гетман, якщо взяти до уваги працю Г. Когена «Кантова теорія досвіду» (1871), докторську дисертацію В. Віндельбанда «Про достовірність пізнання» (1873) і перше видання «Предмета пізнання» Г. Рікєрта (1892), то знайдемо відповідь на суперечку про сучасне формулювання трансцендентальної філософії Канта. «Психологія з емпіричної точки зору» Ф. Brentano (1874) і «Філософія арифметики» Е. Гусерля (1891) являють собою перші кроки до феноменології Гусерля [4, с. 19–20]. Усі ці проекти не містять прагматизму як такого, однак ці праці заклали фундамент для переосмислення свідомості взагалі. Прагматичні ідеї в німецькій філософії початку ХХ століття слід розглядати у процесі розвитку: від питань свідомості до питань дії. Ми не можемо стверджувати повну трансформацію свідомості у зв'язку із проникненням тенденцій прагматизму. Тому варто говорити лише про поворот до прагматичної філософії у Європі. «Прагматична реконструкція» або деструкція почалась, перш за все, у філософії свідомості. Остання ж трансформувалась завдяки неокантіанству: конкретний суб'єкт набув ознак трансцендентальної функції. «Свідомість» (невизначене) перейшла до «дії» (конкретне, має відношення до конкретної особи).

Наприклад, поняття дії у А. Гелена корелює із прагматичними ідеями. Базис теорії дії Гелен закладає у ще у ранніх творах. Його «дія» є центральною категорією антропології і репрезентує переоцінку свідомості. Гелен стверджує, що свідомість – лише один з елементів, що реалізується дією [3, с. 165–167]. Прагматичний елемент у Гелена простежується там, де мова заходить про хибу інших концепцій Нового часу: дія розглядалась як наслідок порядку, покладеного свідомістю. Дія постає не реалізацією орієнтацій, віднайдених у пізнанні. Навпаки, пізнання витлумачується як одна із фаз дії, яка, разом із тим, засвідчує існування останньої. Думка, згідно із якою пізнання не «керує» дією, а, навпаки, є керованим за допомогою орієнтацій, які визначає дія – є типово прагматичною позицією, нейтральною відносно можливих позицій політичної філософії. Ідеї А. Гелена помітно пов'язані із прагматичною думкою У. Джеймса.

Британська та німецькі філософії органічно поєднані головним з французьких неокантіанців Шарлем Ренув'є. Його філософія, подібно Ланге, була версією Канта у душі британського емпіризму [12, с. 75]. Однак, на відміну від Берклі, Ренув'є вважає, що феномени не існують лише завдяки самому суб'єктові, адже «я» – теж є синтезом уявлень та переконань, рівним з іншими «я». Така епістемологія уподібнює його думку до Джеймсової. Хоча Джеймс вважав недостатньою філософію, яка би не мала за основу досвід. Ренув'є поєднував свій емпіризм з ідеями захисту свободи волі. Традиція емпіризму мала за висхідну точку детермінізм. Джеймс заперечував, що людина є цілком обумовленою і будь-яке виявлення нашої волі – результат дії фізичних законів. Тому захист свободи волі за Ренув'є у другому з його «Дослідів загальної критики» був сприйнятий Джеймсом як можливе пояснення його особистої дисгармонії ідей [19]. Ренув'є також вплинув на позицію Джеймса щодо емпіризму і детермінізму: ця думка лежить в основі його нарисів «Волі до віри» (1895). На думку Джеймса, пристрасна від природи людина завжди робить вибір на основі емоцій. Джеймс прагнув тому довести, що є гідна відповідь на питання про детермінізм. Ключ до свого питання Джеймс віднайшов у Пірса. Джеймсові, своєрідно розуміючи ідеї Пірса, вдавалось використовувати їх для обґрунтування власних ідей. У роботі

«Прагматизм» Джеймс пише розділ «Концепція істини прагматизму», де зазначає, що прагматизм тлумачить істину як життєвий орієнтир [17, с. 90].

Ще одна лінія теоретичних витоків пов'язана із судженнями. Вони є діями, за допомогою яких ми висуваємо до інших індивідів запит на значимість певних справ або речей, які «виникають» як наслідок приписування або заперечення. Так виявляється проблема теорії сприйняття. Карл Гетман вважає, що спосіб, який має засвідчити надійність і зрозумілість людської діяльності розрізнення, і є «сприйняттям». Сприйняття постає процесом (фізіологічна концепція), поведінкою (телеологічна концепція) або дією (прагматична концепція). Така поняттєва конструкція відповідає постатям Маха, Гусерля та Гайдегера [4].

Найближчим до прагматичної концепції у даному контексті виступає Гайдегер. Особливої уваги потребує розгляд відображення прагматичного повороту в концепції допредикативного досвіду. Ця тема в німецькій філософії розортає значення прагматичних тенденцій. Більше того, саме у межах цієї теми прагматизм реалізував себе в німецькій традиції найбільш суттєво, заклавши основи для більш ґрунтовних рецепцій прагматизму в європейській філософії. Але такий прагматичний поворот відносно традицій американського прагматизму є змістовно самостійним. Прагматичне перетворення в даному випадку відбувалось не відносно І. Канта, а радше відносно Е. Гусерля. Такий прагматичний поворот у двадцяті роки здійснив М. Гайдегер у своєму переосмисленні трансцендентальної феноменології, зокрема в «Бутті і часі» [14]. Отже, концепція допредикативного досвіду Гайдегера містить прагматичну складову: сприйняття як дія включається в прагматичний контекст саме тому, що зникає його особлива роль (у традиційній теорії пізнання). «Надання матеріалу» для вищих здібностей пізнання втрачає сенс, оскільки є вже виконано прагматично. З точки зору Гайдегера, допредикативний досвід уможливується тільки в тому сенсі, що не будь-який досвід із необхідністю виконується через предикацію. Тобто, можна стверджувати, що людина здатна помислити такий вид досвіду, який ще не володіє предикативної структурою. Якщо говорити про філософію прагматизму за лінією думки від Гусерля до Гайдегера, то вона не є прямою, а буде містити багато суперечностей. Згадаємо, що Гуссерль взагалі заперечував прагматизм як релятивістську концепцію. Детальніше про це пише Гетман: Гайдегер не згодний з даним твердженням і говорить про це у Фрайбурзьких лекціях [4, с. 44–46]. Однак, Гайдегер згодний із критикою біологізму прагматиків.

У концепції тут-буття Гайдегера трансцендентальна основа приписується конкретному людському тут-буттю. Помітні чіткі паралелі між критикою Гусерля Гайдегером і критикою Пірсом форм ідеалізму. До Гайдегера Пірс підкреслював те, що апіорне трансцендентально-філософське дослідження тісно пов'язане із донауковим і дофілософським досвідом конкретного, трансформованого історично та мовно. Будь-яка філософська реконструкція уможливується на базі допонятійного ставлення до реальності.

Виникнення філософії прагматизму має значно більше ідейно-теоретичних витоків, ніж зазначено. Чого варта лише постать Ральфа Уолдо Емерсона (1803–1882) [16]. Однак, стаття окреслює основні напрямки теоретичних зв'язків, які по-перше, характеризують саме філософські чинники виникнення прагматизму, а по-друге, є найбільш важливими і

цікавими для подальших досліджень і порівнянь у філософії. Прагматизм увібрав у себе незліченну кількість ідей з різних філософських шкіл і традицій. Однак, всі вони прямували для підтвердження єдиної мети і концепції напрямку – філософія має не розмірковувати про поняття як такі, але своєю кінцевою метою мати надання чітких настанов для успішного життя людини у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Богомолов А. С. Буржуазная философия США XX века. – М.: Мысль, 1974. – 343 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Лекции по философии духа. Берлин 1827/1828. В записи Иоганна Эдуарда Эрмана и Фердинанда Вальтера / пер. с нем. К. Александрова. – М.: Издательский дом «Дело» РАНХиГС, 2014. – 304 с.
3. Гелен А. Про систематика антропологии // Проблема человека в западной философии: Сост. и послесл. П. С. Гуревич. – М.: Прогресс, 1988. – 552 с.
4. Гетманн Карл Фридрих. От сознания к действию. Прагматические тенденции в немецкой философии первых десятилетий XX века / Перевод Н. С. Плотникова // Логос. – 1999. – №1 (11). – С.19–47. – http://www.ruthenia.ru/logos/number/1999_01/1999_1_03.htm
5. Джеймс У. Воля к вере и другие очерки популярной философии // Воля к вере. – М.: Республика, 1997. – 431 с.
6. Дьюи Дж. Демократия и образование. – М.: Педагогика–Пресс, 2000. – 384 с.
7. Дьюи Дж. Реконструкция в философии // Дьюи Дж. Реконструкция в философии. Проблемы человека / Пер. с англ., послесл. и примеч. Л. Е. Павловой. – М.: Республика, 2003.
8. Зотов А. Ф. Современная западная философия: Учебн. – М.: Высш. шк., 2001. – 784 с.
9. Кандинский В. О духовном в искусстве. – М.: «Архимед», 1992. – 107 с.
10. Кант И. Критика чистого разума // Сочинения в 6–ти тт. – М.: Мысль, 1964. – Т.3.
11. Маслоу А. Мотивация и личность. – СПб.: Евразия, 1999. – 478 с.
12. Пассмор Дж. Сто лет философии: Пер. с англ. – М.: «Прогресс–Традиция», 1998. – 496 с.
13. Пирс Ч. С. Избранные философские произведения. – М.: Логос, 2000. – 412 с.
14. Хайдеггер М. Бытие и время / Пер. с нем. В. В. Библихина. – Харьков: Фолио, 2003. – 510 с.
15. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление // Собр. соч. в пяти томах / Сост., вступ. ст., прим. А. А. Чанышева. Пер. Ю. И. Айхенвальда под ред. Ю. Н. Попова. – Москва: Московский Клуб, 1992. – Т.1. – 395 с.
16. Essays and Poems by Ralph Waldo Emerson. With an Introduction and Notes by Peter Norberg. – New York: Barnes & Noble Classics, 2005. – 519 p.
17. James William. Pragmatism. – Dover Philosophical Classics, 1995. – 116 p.
18. Peirce C. S. Application of C. S. Peirce to the Executive Committee of the Carnegie Institution // The New Elements of Mathematics by Charles S. Peirce (C. Eisele, ed.). – The Hague: Mouton Publishers, 1976. – Vol.4.
19. William James. Some problems of philosophy; a beginning of an introduction to philosophy. – New York: Longmans, Green, 1911. – 264 p.

References

1. Bogomolov A. S. Burzhuznaja filosofija SSHA XX veka. – M.: Mysl', 1974. – 343 s.
2. Gegel' G. V. F. Lekcii po filosofii duha. Berlin 1827/1828. V zapisi Ioganna Jeduarda Jerdmana i Ferdinanda Val'tera / per. s nem. K. Aleksandrova. – M.: Izdatel'skij dom «Delo» RANHiGS, 2014. – 304 s.
3. Gelen A. Pro sistematika antropologii // Problema cheloveka v zapadnoj filosofii: Sost. i poslesl. P. S. Gurevich. – M.: Progress, 1988. – 552 s.
4. Getmann Karl Fridrih. Ot soznaniya k dejstvuju. Pragmaticheskie tendencii v nemeckoj filosofii pervyh desjatiletij XX veka / Perevod N. S. Plotnikova // Logos. – 1999. – №1 (11). – S.19–47. – http://www.ruthenia.ru/logos/number/1999_01/1999_1_03.htm

5. Dzejms U. Volja k vere i drugie ocherki populjarnoj filosofii // Volja k vere. – M.: Respublika, 1997. – 431 s.
6. D'jui Dzh. Demokratija i obrazovanie. – M.: Pedagogika–Press, 2000. – 384 s.
7. D'jui Dzh. Rekonstrukcija v filosofii // D'jui Dzh. Rekonstrukcija v filosofii. Problemy cheloveka / Per. s angl., poslesl. i primech. L. E. Pavlovoj. – M.: Respublika, 2003.
8. Zotov A. F. Sovremennaja zapadnaja filosofija: Uchebn. – M.: Vyssh. shk., 2001. – 784 s.
9. Kandinskij V. O duhovnom v iskusstve. – M.: «Arhimed», 1992. – 107 s.
10. Kant I. Kritika chistogo razuma // Sochinenija v 6–ti tt. – M.: Mysl', 1964. – T.3.
11. Maslou A. Motivacija i lichnost'. – SPb.: Evrazija, 1999. – 478 s.
12. Passmor Dzh. Sto let filosofii: Per. s angl. – M.: «Progress–Tradicija», 1998. – 496 s.
13. Pirs Ch. S. Izbrannye filosofskie proizvedenija. – M.: Logos, 2000. – 412 s.
14. Hajdegger M. Bytie i vremja / Per. s nem. V. V. Bibihina. – Har'kov: Folio, 2003. – 510 s.
15. Shopengaujer A. Mir kak volja i predstavlenie // Sobr. soch. v pjati tomah / Sost., vstup. st., prim. A. A. Chanysheva. Per. Ju. I. Ajhenvaľ da pod red. Ju. N. Popova. – Moskva: Moskovskij Klub, 1992. – T.1. – 395 s.
16. Essays and Poems by Ralph Waldo Emerson. With an Introduction and Notes by Peter Norberg. – New York: Barnes & Noble Classics, 2005. – 519 p.
17. James William. Pragmatism. – Dover Philosophical Classics, 1995. – 116 p.
18. Peirce C. S. Application of C. S. Peirce to the Executive Committee of the Carnegie Institution // The New Elements of Mathematics by Charles S. Peirce (C. Eisele, ed.). – The Hague: Mouton Publishers, 1976. – Vol.4.
19. William James. Some problems of philosophy; a beginning of an introduction to philosophy. – New York: Longmans, Green, 1911. – 264 p.

Tsvibel A. O., postgraduate, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), asiyabell@gmail.com

Theoretical sources of the philosophy of pragmatism

The article outlines the main sources of pragmatic thought as the philosophy and methodology of action and perception. This is essential for a broader understanding of the meanings of pragmatic philosophy. Research shows a close theoretical connection between key European lines and pragmatism. In the article are showed the basic sources of pragmatism and is stressed the differences between the main lines of thought of American philosophy figures: Charles Pierce, John Dewey, William James. It showed investigation of the transformation of the basic concepts that pragmatism borrowed from European philosophers. The article represents theoretical research the origins of pragmatism by famous philosophers and scientific exploration by the author. The analysis actualizes the question of origin pragmatism from classical philosophy and reflections on rationalism, which had a key role in the development of pragmatic ideas, its rapid spread and ambivalence of the main principles. This research is important to study the role of pragmatism as reflective reaches into western philosophical thought in general.

Keywords: pragmatism, action, perception.

Цвибель А. А., аспирантка, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), asiyabell@gmail.com

Теоретические истоки философии прагматизма

Обозначено основные источники прагматической мысли как философии и методологии действия, которые являются существенными для более широкого понимания смыслов прагматической философии. Исследование демонстрирует тесные теоретические связи между ключевыми европейскими направлениями и прагматизмом. Выявлено основные источники прагматизма и акцентировано на различия между линиями мысли главных личностей американского течения: Ч. Пирса, Дж. Дьюи, У. Джеймса. В статье отслежено трансформацию базисных понятий, которые прагматизм позаимствовал у европейских философов. Представлено исследование теоретических истоков прагматизма известных философов, а также собственные научные исследования автора. Проведенный анализ актуализирует вопрос происхождения прагматизма из классической философии и рефлексии на рационализм, что сыграло ключевую роль в становлении идей прагматизма, его быстрому распространению и амбивалентности принципов направления. Данное исследование является важным для изучения роли прагматизма как рефлексивного течения на западную философию в целом.

Ключевые слова: прагматизм, действие, восприятие.
